

مهندس حسینی
یکی از چهره‌های تابناک
تاریخ معاصر ایران

برای آئنده ایرانیان که با تاریخچه ملی شدن صنعت نفت و مبارزات دوران نهفت ملی ایران برهبری دکتر مهدق آشناست دارند، مهندس کاظم حسینی نامی آشناست و بقضایات اسناد تاریخی بدون همکاری و همت عناصری همچون مهندس کاظم حسینی بهیچوجه امکان نداشت که صنعت نفت در سراسر ایران در آن مقطع تاریخی ملی گردد.

برای اینکه بمقام والا و شامخ مهندس کاظم حسینی بی‌بریم، ضروری می‌بینیم که در این نوشته نگاهی هرچند کوتاه به مبارزاتی که پس از شهریور ۱۳۲۰ در رابطه با ملی شدن صنعت نفت انجام گرفت، بیفکنیم، تا روشن شود که در چه نقطه حساس و کلیدی مهندس حسینی نقش تاریخی و ملی را که بمعهده اش قرار داشت، بنحو احسن انجام داد و برای همیشه نامش را زنده نگاهداشت.

مجلس شورای ملی (دوره قانونگذاری چهاردهم) در روز ۱۱ آبان ماه ۱۳۲۳ بنا به پیشنهاد دکتر مهدق طرح منع اعطای امتیاز

نفت به شرکت ها و دول بیگانه را تا زمانیکه سر زمین ایران تحت اشغال ارتش های بیگانه قرار دارد ، تصویب کرد . بدین ترتیب از واگذاری نفت شمال به روسها - که معاون کمیسار خارجه (وزارت خارجه) شوروی گفتار آدزه بدین منظور به ایران صافرت کرده بود (۲۴ شهریور ۱۳۲۲ تا ۱۷ آذرماه ۱۳۲۲) - جلوگیری شد . مسئله ایکه محسوسست ، دشمنی و عناد حزب توده را در تمام طول نهفت ملی باعث شد . و بعدها قوام السلطنه از همین صوره استفاده کرد و به روسها گوشزد نمود تا زمانیکه شمال ایران در اشغال ارتش سرخ باشد ، دولت ایران نمی تواند قانوناً به شوروی امتیاز نفت شمال را واگذار کند .

دولت ایران در زمان نخست وزیری عبدالحمین هژیبر به عملکرد شرکت نفت در پایمال کردن منافع ایران توسط آن شرکت اعتراض نمود و از ۲۵ فقره از تخلفات آن شرکت بهره برداشت . در رابطه با این اعتراضات است که شرکت نفت حاضر می شود به بخشی از اعتراضات ایران جواب مثبت دهد . در واقع کس نماینده انگلیس با کشائیان وزیر دارائی دولت مساعد مرفه ای ، قرار داد الحاقی معروف به قرارداد کس - کشائیان را تنظیم می کنند ، که دولت مساعد آنها بصورت لایحه ای برای تصویب در روز ۲۸ تیر ماه به مجلس شورایملی تقدیم می کند . در حالیکه عمر قانونی دوره پانزدهم قانونگذاری مجلس در روز ۶ مرداد ماه همانسال (۱۳۲۸) به پایان می رسد .

در آنزمان چهار نفر از نمایندگان مجلس بنامهای حمین مکی ، دکتر مظفر بقائی ، عبدالحمین حائریزاده و عبدالقدیر آزاد افرادی که پس از هم پاشیدن حزب دمکرات قوام السلطنه و کنار گذاشتن حضرت اشرف قوام السلطنه از سمت نخست وزیری ، آزادی نسبی پیدا کرده بودند ، بعنوان اقلیت مجلس سعی می نمایند تا با استفاده از نظامنامه مجلس ، بحث و گفتگو در باره قرار داد کس - کشائیان را تا پایان مدت قانونی دوره پانزدهم ادامه دهند ، و بدین وسیله از تصویب آن لایحه در آن دوره قانونگذاری جلوگیری نمایند . ضرورت یاد آور شد که در آن دوره سردار فاخر حکمت رئیس مجلس شورایملی بود . ایشان با وجودیکه اکثریت مجلس مرتب پیشنهاد کفایت

مذاکرات داده و علاقه زیادی به پایان مذاکرات و به رأی گذاشتن قرار داد الحاقی کس - گشائیان را داشتند حاضر نمی‌شود از ادامه سخنرانیهای اقلیت جلوگیری نماید و نظاضامه مجلس شورای ملی را دقیقاً اجرا می‌نماید. در نظاضامه مجلس برای بحث و گفتگو در باره معاهده و قرار داد با شرکت ها و دول بیگانه هیچگونه محدودیتی پیش بینی نشده بود، و بر این مبنی هر سخنرانی می‌توانست هر مدت زمان که می‌خواهد، در باره موضوع مورد بحث سخنرانی کند.

دکتر صدقی که در اثر مخالفت نخست وزیر وقت قوام السلطنه در پانزدهمین دوره مجلس شورای ملی حضور نداشت، با وجود این کوشش نمود تا از خارج مجلس شورای ملی مبارزه علیه دولت بریتانیا و شرکت غاصب نفت را رهبری کند، چونکه اگر قرار داد کس - گشائیان در پانزدهمین دوره قانونگذاری مجلس شورای ملی به تصویب می‌رسید، حتماً سمت و سوی مبارزات نهضت ملی ایران و چگونگی امر ملی شدن صنعت نفت در آن مقطع تاریخی سرنوشتی دیگر از آنچه طی کرد، پیدا می‌نمود. در چنین وضعیتی است که عده ای از صاحب نظران، مهندسان و کارشناسان از جمله مهندس کاظم حمیدی عضو حزب ایران با فعالیت های شبانه روزی خود در تهیه و تنظیم متن سخنرانیهایی که در آنروزهای تاریخی و سرنوشت ساز در مجلس شورای ملی از سوی حسین مکی نماینده شهر اراک انجام می‌گرفت نقش بسیار بزرگ و ارزنده ای ایفا نمودند. در این رابطه دکتر کریم سنجابی رهبر جبهه ملی ایران در خاطرات سیاسی خود (امیدها و نا امیدها) می‌نویسد :

"... دولتهای وقت می‌بایستی بنا بر تصمیمی که در مجلس اتخاذ شده بود و بنا بر انتظارات عمومی برای استیفای حق ملت ایران از شرکت غاصب نفت وارد کار و فعالیت شوند. دولت وقت شروع به مذاکراتی با شرکت نفت کرد و اختلافاتی که با شرکت در موارد متعدد وجود داشت مورد بحث قرار گرفت. همین که این امر جزو مسائل اصلی ملکیت مطرح گردید ما در حزب ایران متوجه شدیم که وظیفه ملی بزرگی بر عهده داریم که باید نسبت به این مسئله نفت مطالعاتی بعمل بیاریم، این بود

که با مذاکراتی که در داخل حزب شد دوست عزیز و همکاران آقای مهندس حسینی را مأمور کردیم که به این مسئله نفت رسیدگی کند، چون خود او مهندس معدن و صاحب نظر بود. ضایع و مدارکی که می توانستیم بدست بیاوریم از آن جمله انتشارات خود شرکت نفت و از جمله ضایعی که در بانک ملی و در کتابخانه بانک ملی وجود داشت مورد استفاده او قرار گرفت.*

از این مقطع تاریخی بپس و بقصوات اسناد تاریخی مهندس کاظم حسینی بعنوان یکی از یاران برجسته صدق و رهبران نهضت ملی ایران محسوب می شود.

زمانیکه هیئت انگلیسی به سرپرستی استوکس وزیر درجه اول کابینه انگلیس در اثر میانگیری اورل هرین نماینده پرزیدنت ترومن رئیس جمهور وقت ایالات متحده آمریکا (۱) برای مذاکره به ایران می آید، هیئت نمایندگی از سوی دکتر صدق برای تماس با این هیئت انگلیسی تعیین می شود، مهندس کاظم حسینی یکی از اعضا این هیئت نمایندگی بود. (۲)

مهندس حسینی همچنین جزو هیئت نمایندگی بود که به معیت دکتر صدق برای شرکت در دادگاه بین المللی لاهه علیه شرکت فاسب نفت به هلند رفت. (۳)

در دوره هفدهم قانونگذاری مجلس شورایی مهندس کاظم حسینی از سوی مردم به عنوان نماینده روانه مجلس شد.

مهندس حسینی اگر چه دارای اعتقادات مذهبی بود ولی چون به تفاوت میان تجددخواهی و سنت کرائی آشنائی کامل داشت، بخوبی میدانست که هر انسان مذهبی حتماً نباید سنت گرا باشد. از سوی دیگر برای وی روشن بود که دفاع از ضایع ملی ایران نمی تواند در همسویی و همراهی با سنت کرائی و مخالفت با تجددخواهی و مدرنیته در خدمت بهرزی و بهرزیستی مردم ایران باشد. بر پایه همین شناخت بود که حاضر نشد در زمان جدائی راه آیت الله سید ابوالقاسم کاشانی از راه صدق، در کنار آیت الله کاشانی و در مقابل صدق قرار گیرد. و اگر چنین نمی

بود ، بهیچوجه به عضویت حزب ایران در نمی آمد .

بحث در باره قرار داد " امینی - پیچ " که در زمان دولت سهیلی زاهدی با کسرسیم نفت بسته شد که بکلی در مخالفت با روح ملی شدن صنعت نفت و در جهت پایمال کردن تمام نتایج مبارزات نهضت ملی شدن صنعت نفت بود ، چون باین نوشته ربطی ندارد ، از گزارش می گذریم ، ولی ضرورت بیک نکته کاری از آن دوران در اینجا اشاره گردد ، تا بیشتر به قدرت و منزلت شخصیت حسین پی بریم و همچنین علت لجاجت و مخالفت طرفداران رژیم سابق با حسین ، حتی بعد از مرگ او را بهتر درک کنیم . برای بیان این مطلب نقل قولی از خاطرات سیاسی دکتر کریم سنجابی را در زیر می آوریم :

* امینی (۴) این قرار داد را منعقد کرد و این قرار داد بکلی مخالف با روح بلکه با متن قانون و اصول ملی شدن صنعت نفت بود . بعضی از افراد نمایندگان همان مجلس در این مقام بودند که در برابر آن ایستادگی و مخالفت کنند . از آن جمله میدانم یکی از آنها دکتر جزایری بود و دیگری محمد درخشش بود - درخشش هم مانند مکی با مهندس حسین ارتباط پیدا می کند . (۵) مهندس حسین اطلاعاتی در اختیار او می گذارد و به او میگوید که شما از این اطلاعات و اوراق بشرطی می توانید استفاده کنید که تمام آنها را مورد استفاده قرار بدهید نه بعضی از آنها را . درخشش شبه مخالفتی در مجلس نشان داد ولی با تأکید و دستوری که شاه به همی آنها صریحاً داده بود ، احمدی از آنها جرأت نکرد در مقام اعتراض و مخالفت با آن قرار داد ننکین بر آید . تمام این جریان در زمانی بود که همه ما در اختفا و زندان بودیم ، و قتیکه قرار داد مذکور به تصویب مجلس فرمایشی رسید و خارجیهها رضایت خاطر پیدا کردند
یک سرهنگ بمن خبر داد که آقای مهندس حسین را هم به همان زندان آورده و در جای دیگری به او جا داده اند *

پس از سرنگونی رژیم شاه و " سازمانیابی مجدد " جبهه ملی ایران ،

مهندس کاظم حسینی بمقام ریاست شورای مرکزی جبهه ملی ایران انتخاب می شود. اما متأسفانه عصر بهار آزادی بسیار کوتاه مدت بود. حقوق دمکراتیک و حقوق بشر بمراتباً بیشتر از گذشته پایمال میشد، و جبهه ملی ایران نیز بخاطر مخالفتش با قانون قصاص مرتد شناخته شد و از فعالیتهای سیاسی اش جلوگیری شد. در این مرحله تاریخ نیز مهندس کاظم حسینی مسلمان ثابت می کند که در انتخاب خط و مش سیاسی اش در سالهای ۲۱ - ۲۲ بین راه صدق و راه آیت الله کاشانی بهیچوجه اشتباه نکرده است، بلکه سربلندی و بهزیستی مردم نه در بی دینی و مخالفت با عقاید مذهبی انسانها، بلکه در مخالفت با سنت گرائی و خرافات و در دفاع از تجدد خواهی و مدرنیته است. مخالفت جبهه ملی با قانون قصاص نیز نه در مبارزه با دین و عقاید مذهبی ایرانیان بلکه مبارزه با قانونی عقب گرا بود.

جای دارد تا این نوشته را با نقل قولی از نوشته مهندس مهدی مقدس زاده، یکی از اعضای شورای مرکزی جبهه ملی ایران که از دانشجویمان فعال در مبارز سالهای ۴۰ دانشکده فنی دانشگاه تهران بود، پایان دهیم، زیرا نوشتار مهندس مهدی مقدس زاده بیانگر گوشه ای از تاریخ زندگی و مبارزات مهندس حسینی می باشد. مهندس مقدس زاده در ایران آزاد شماره ۶۷ تحت عنوان "حسینی، به حقیقت، چنان که بود" می نویسد:

"... آنها که حسینی را می شناختند نیازی به بیانی بر او نیست و نام "حسینی" گویای یک فرهنگ بزرگ از مش والای این انسان شریف است... مبارزات او طی یک عمر پر برکت، صفحاتی از تاریخ نیک مردان ایران زمین را می پرشاند. او فرزند مشروطیت بود. او با انقلاب مشروطیت بدنیا آمد. او مظهر همه پاکبها بود، او صادق بود، مبارز بود، آزاده بود، آن هنگام که محمد رضا خان مدعی انقلاب سفید!! بود و مدعی بود همه آزادند و همه میتوانند رأی خود را به انقلاب سفید او بدهند یا ندهند و سخنگری دولتش مدعی بود کسی را در جریان

رأی گیری بازداشت نکرده ، خود شاهد بازداشت دسته جمعی رهبران جبهه ملی ایران و مبارزان بسیاری در زندان قصر بودم و در آن میان مهندس کاظم حمیدی شبهای بسیاری از ماجرای نفت برایمان حکایت میکرد ، حکایت از ستیز صدق با استعمار پیر انگلیس بود و حکایت از سرسپردگی شاهسی بود که سنگ انداز و سد راه مبارزات ملی بود ولی یاران یگدل صدق روزها و شبهای بسیاری را با سختی گذراندند ، تدارک کردند ، اسناد و ارقامی جمع آوری کردند ، غارت استعمارگر پیر را مدرک نهادند و با سرسپردگان داخلی و خارجی به ستیز قهرمانانه ایستادند و با پشتیبانی مردم بها خراسته ایران ، استعمار پیر را بزانو آوردند و آفتاب او را بر پهنه ایران زمین به غروب کشانیدند و نفت را ملی کردند و در این میان سهم مهمی بر دوش مهندس کاظم حمیدی بود ...

او به صدق عشق میورزید ، صدق و راه صدق برایش (آئین بود) ، او خیلی کارها کرد ولی می گفت همه کردیم و صدق رهبریمان کرد ...

حمیدی جنبه های بسیار دارد . او استاد بزرگی بود و این افتخار بر من که شاگردی او را هم در دانشکده فنی دانشگاه تهران داشتم . (۱) او رئیس شورای مرکزی جبهه ملی ایران بود و این رحمت الهی بر من بود تا عضو آن شورا باشم و بینم صداقت و سیاست چگونه میتواند همراه باشد و آن هنگام که پرسشی از او شد که سیاست ، این همه صداقت را نمی پذیرد ، پاسخ داد سیاست همین صداقت است و صدق با تدبیر و صداقت نفت را ملی کرد و اگر صداقت صدق نبود ملت ایران ، آن همه حمایت را بر او نمیداشتند هر چند اگر مدبر هم بود . و نفت در سایه صداقت صدق ملی شد ...

از مرد ادب و اخلاق بود. هرگز نکفت کردم
و گفتم. همیشه صحبت از ملت بود و همیشه می
گفت ملت است که میگیرند و میکنند و ما هم در
سایه تدابیر صدق یا راه صدق و بیاری
خداوند و پیگیر اراده ملت هستیم

پسند مهندس حسینی گرامی باد
نام مهندس حسینی زنده باد

دکتر منصور بیات زاده

- (۱) - در روز ۲۳ تیر ۱۳۳۰ از سوی توده ایها تحت نام " جمعیت ملی مبارزه با شرکت‌های استعماری نفت در ایران " تظاهراتی علیه مسافرت اول هرین برگزار شد ، که فاجعه معروف به ۲۳ تیر را سبب شد .
- (۲) - اعضا دیگر هیئت نمایندگی ایران عبارت بودند از آقایان وارسته وزیر دارائی ، سید باقر کاظمی وزیر خارجه ، دکتر کریم سنجابی وزیر فرهنگ ، دکتر شایگان ، دکتر متین دفتری داماد دکتر صدق (پدر دکتر هدایت متین دفتری رهبر جنبه دمکراتیک ملی ایران) .
- (۳) - دکتر حسین فاطمی وزیر امور خارجه ، الهیار صالح ، دکتر سید علی شایگان ، دکتر مظفر بقائی ، دکتر کریم سنجابی ، نصراله انتظامی و در سفر اول نیز دکتر متین دفتری . . . جزو هیئت نمایندگی بودند .
- (۴) - دکتر علی امینی در کابینه سهبند زاهدی سمت وزارت دارائی را بعهده داشت .
- (۵) - مهندس حسینی در آنزمان هنوز دستگیر نشده بود و همچون دکتر حسین فاطمی در اختفا بسر می برد .
- (۶) - مهندس حسینی با قبول نمایندگی کنفدراسیون جهانی در امور زلزله ، ایمن افتخار را نیز به اعضا کنفدراسیون جهانی داد .